

taliter obseruantium dies et annos/actuatur ultra nimis circa tales dies/quicquid mali euenit tali die imputat malicie diei. nec aspiciunt ad ea que bene aut prospere successerunt tali die a deo. et occupatur vis imaginatiua circa aliquos euentus minus bonos/que non potest conuerti ad alia bona que illo die contingunt. Quare periculum est firmare fide vel credulitate/que tollit omne iudicium et omnem rationem ad oppositum. Unde merito permittit deus tales decipi/et in laqueos sue credulitatis vane incidere. Reijciatur ergo fides catholica ac iudicium experientiarum seu virorum literatorum/tales vanitates et superstitiones obseruantias.

Septimacōclusio

Victoria belli non dicitur sed soli deo attribuenta est/Pater quod attribueret tantum opus ut est victoria diei/est tollere honorem deo debitum cuius est vincere. Quare autem victoria fit soli dei habetur in multis locis scripturę sacre In libris Regum Paralipom. et machabeorum Hoc testatur rex sapientissimus Salomon puerbiorum. xxi. sic dicens. Equus paratur ad diem belli. dominus autem salutem tribuet. Propterea dauid rex deuotissimus/Quotiescunq; pugnaturus erat/auxilium dei et consilium quesisse et inuocasse legitur. Unde est proverbium vulgare. Les bemes font la guerre et dieu la victoire.

Incipit tractatus

magistri Johannis de gerson de erroribus circa artem magicam et articulis reprobatis
Quod laudati mihi nup ut mos habet venerabiles licentiatos in medicina oblata est occasio. ut contra superstitiones obseruationes nostra per nefas tempestate/et minus ethimus puascentes/aliquo disserere. Ea nunc seorsum ad utilitatem aliquorum separe curauimus/ne permixta alijs minus placere et minus commode perirent in publicum. Sumpto itaque hoc puerbio per themate De dice cura teipm. Circa hanc inter reliquos medicum decere retuli/ut esset ornatius ad deum per filiale subiectionem/ne quicquam impium/vel superstitiosum/aut diuinis legibus aduersum/sanitatis adipiscende causa/suis egrum suaderet/remember quod iugiter illi decretalis Luce corporalis infirmitas etc. Incidit ut conquereret de superstitionibus pestiferis magicorum/et

stulticijs vetularum sortilegarum/que se per quosdam ritus maledictos mederi patientibus pollicentur at ego data occasione facilius in hoc diuerticulum lapsus sum quo utilius et que in patrocinium huius corruptele quidam adducere nituntur in crimine medicina. Nonne inquit apud solenes quosdam medicorum tales superstitiones obseruationes inducunt que etiam scriptis suis inserere curauerunt. Et consistunt in ligaturis in characteribus. in figuris. quoniam in verbis peregrinis et incognitis. Quamuis autem ab ipsis nulla per rationem adducatur naturalis. hinc nihilominus efficaciam in curando. Alioquin vane imostulte locute fuissent de eis medicorum sapientes et scriptis inseruissent. Unde refert yfidorus. iiii. et himol. quod apollo quem deum fecit antiquitas per methodica quedam. id est per carmina et incantationes. Esculapius in super et filius eius per empirica. id est per experientia/sanauerunt boves quingentis annis ante ypocratem/que ratiocinatio uam medicina que vtimur adinuenit. Deinde vox publica et utitur hinc carminationum et ligaturarum et empiricorum attestat. quare ex toto falsam dicere videtur inciuile. Nec desent argumenta ad hanc ex dicitur poetarum. virgilij/ouidij/lucani et aliorum/et varijs que gentium celebribus historijs. Cur non licebit inquit istis vti. perferim cum de oipotibus et tutes suas indiderit ut vulgus loquitur herbis/gemis et verbis/hanc dubitationem ego tunc tribu dicitur seu per siderationibus breuiter absolui.

Primum dictum

Probabile in philosophia naturali et per veritatem fidei/certum est esse demones. Primum preter tenuerunt elegantissimi philosophi/hermes termegestes plato et omnes doctrine sue sectatores. apuleius/porphyrius et ceteri. Hoc libri ab eis editi. Libri de ciuitate dei ab augustino palam docent. Hinc est illa famosa inter eos distinctio de cacodemonibus et kalodemonibus. malis scilicet et bonis spiritibus. Hec est positio de existetia demonum apud philosophos facilius ratione que opposita defendit/saluando effectus quosdam mirabiles/queles referunt historie fide digne in quolibet genere obrigisse/que omnes negare pertinaciter preruere est. et ciuilitatem humanam societatemque politicam dissipare. quam mutua fides et credulitas vnus ad alterum consonat/coniungit agglutinatque. Porro negare demones esse. negare eos plurimum effectuum operatores existere/danaf

apud christianos vt erroneum/vt impius
et sacris litteris aduersum. Qua in re ridē/
di sunt. imo dure corrigendi qui theologos
derident/mor vt sermonem de demonibus
faciunt/mor vt eis effectus quosdam attri/
buunt/quasi fabulosa sit eoz rñsio. Por/
uenit error iste apud quosdam litteratos/
tum ex defectu fidei. tum ex debilitate et in/
fectione rationis. Serunt pprie animas sic
occupatam circa corpus/circa res sensibi/
les/aceaz sollicitas curas/vel ita in causa/
rum picularium z visibilium pscrutatioē
constitunt/q de vniuersalibus z pms en/
tibus/ac spiritibus/nihil credere vel sape/
re/nihil tenuiter z eleuate cogitare possūt.
Doc Plato dicit maximū esse impedimē/
tum veritatis/referre sez omnia ad sensus z
non auerti ab eis. **Doc** idem Tullius hoc
Aug in de vera religione. hoc **Albertus** z
Guilhelmus pisiē. imo et experientia docu/
erunt Tales erant apud iudeos saducei q
referente **Iosepho** et **hieroni**. negabāt spi/
ritus esse. Tales inimici phi quidā vt tul/
lius loquitur/tales epicurei z alij vitaz pe/
cudum eligentes. qui nil esse cōcipiūt aliō
a corp'alibus z extensis In quoz psona lo/
quitur **Ecēs**. z sapiēs **Sapie**. ij. Ita qua/
si sint incantati et dementes/nullos sibi in/
esse rōem/nullos spm/nullos effectus spūa/
les atq; inuisibiles iudicare vident. nō mi/
nus errantes a nabuchodonosor q crede/
bat se bouem esse/et ab alijs maniacis qz
aliq se gallos. aliq murilegos opinati sunt
De grege taliū erat insipiens ille q dixit in
corde suo **Non** est deus. qz si est deus vtiq;
est spūs. et si nullus est spūs/nullos ē deus
Nec enī ego negaui quosdā plerūq; ni/
mis leuiter ea demonibus ascribere que fi/
eri a causis materialibz. naturalibz. rōnabi/
lius dicerētur. nam multas et miras in re/
bus sensibilibus efficacias/multas virtu/
tes existere quis abnegauerit. ex qru cōbia/
tione alteratione z cōfiguratione/fiūt effe/
ctus mirabiles. sicut ex applicatione varia
speculoz. sicut ex celeri motu et iactatione
quarundā rerum. sicut ex imutatione di/
uersa imaginatiue potētie in hoibus sicut
ex alijs quidam docuerunt et opati sunt. q
rum opationū noticia dici potest magica
naturalis. de qua inuestigare q̄uis sepe cu/
riosum esset z maioris boni impeditiū im/
mo et ad errores pnūm/non tñ est fidei no/
stre contrarium/dum mō phia suis conten

ta limitibus nihil impium/nihil mēdolū/
nefarium ve miscuerit.

Secūdum dictum 25

Obseruatō/ad faciendū aliquoz
effectū qui rōnabiliter expecta/
ri non potest a deo miraculose o/
perante/neca causis naturalibz
debet apud xpianos haberi supstitiosa/et
suspecta de secreto pacto implicito vl expli/
cito cum demonibz. Ita est doctrina scō/
rum doctoz noiatū **Augustini** in loc plī/
bus/quibz has obfuationes valide cōdē/
nauit. v. de ciuitate dei. iij. cōfessionum. ij.
de doctrina xpiana. Et recitatur multa in
decretis. xxvi. q. v. et. q. vij. plibus ca. Hāc
cōsideratiōem notauit vtiq; facultas theo/
logie in multis articulis quos ad elucida/
tionem huius materie censuit condemnā/
dos. Articulus tertius est talis q inire
pactum cū demonibz tacitū vel expssum nō
sit idolatria vel idolatrie spēs et apostasie/
error. Et intendimus esse pactū implicitū
in omni obseruatōe supstitiosa cui effect⁹
nō dz a deo/vel a natura rōnabiliter expe/
ctari. Porro ad sciendū qd vocam⁹ pa/
ctum implicitū vel explicitū cū demonibz.
et cur istud/vel nō fiat narrabim⁹ verā fidē
nostre traditionē. z hoc qdem breuissime.
qm̄ latior pscrutatio aliam facultatem exi/
git. aliū locū et actum Tradit vera fides
q demones neq; sunt spūs hūane nature
hostes acerrimi. seuisissimi. astutissimi. qzuz
violentiā impbissimamq; tyrannidē. si nō
compesceret z frenaret diuina bonitas/de
hoibus actū eēt q ipi fundit⁹ depirēt. **Job**
gli. Nū est pās sup terram q comparet ei z
actū suus conatus oīno vanus est nisi p q̄s
to pmiserit deus. Sed cur pmittat/ob/
stupescūt insipiētes corde. Pōt tñ h pmit/
ti ob altera qtuor cāz vel obstinatoz dam/
natiōem. vel ad peccatiū purgatiōem z pu/
nitiōem. vel ad fidelīū pbatōem z exercita/
tione. vel ad glē dei manifestationē. De
obstinatoz dānatiōe scriptū est in ps. Im/
misit in eos indignationes suas /indigna/
tionē z iram p angelos malos. et hoc ppē/
ditnr in damnat. De peccatiū purgatiō
ne z punitione patuit in magdalena q sub/
secta erat septē demonijs. qz carnalibz vaca/
bat vitijs fm glo. Preterea dabant excōi/
cati ab initio eccie ipi sathane corp'alit vel/
pandi vt spūs saluus fieret. **Unus** ex sc̄tis
kk

De erroribus

patribus magna peccata obtinuit a domino / ut torquere retur a demone / quous careret elatione. **L**eterum de fidelium probatione et exercitatione / patuit in Job et Antonio et Paulo secundum quosdam cui datus est angelus sathane. Sicut enim necesse est secundum eundem apostolum hereses fieri. ut qui probati sunt manifesti. fiant ita fiunt ad hoc illusiones siles miraculis. que admodum perspicue positi sunt Deuter. xiiij. **T**emptat inquit vos dominus si ex toto corde diligatis eum. hec causa nris scriptis magnam locum habet. Denique manifestatio glorie dei potest esse causa talis vexationis sicut in ceco nato. de quo est hodiernum euangelium / patuit Job. ix. et in legione demonum que porcos intrauit et summersit. non ad porcorum punitionem sed ad potentie christi manifestationem. **A**mplius vero neque spiritus dum seuire permittit. seuit nisi solum apud viribus. sed frequenter astutus dolus et fraudibus. non tamen ad perdendum corpora sed ad seducendum animas. eas in idolatrie et apostasie et inferni foueam dando precipites. Quamobrem excogitauit ut superbo / ut fallax et dolosus. quo pacto usurparet sibi ab hominibus honorem diuinum / et a vera religione abducere reperit quosdam ex hominibus falli magis idoneos. quales sunt omnes qui deo reiecto nil aliud curant / ad nihil aliud student que per fas aut nefas sua desideria pessima compleri. Quorum alij ad diuitias inopes. Alij ad honores vanos / Alij ad infames concubitus. Alij ad curiositatem libidinosam facienda futuros regum effectus aut alia nature secreta / damnabiliter aspirant. Tales cum aspexerint demonem intendit nunc occulte nunc aperte ad obseruandum quodam instituta sua quibus medijs fide habent optata consequi. **S**uadet itaque has obseruationes fieri. Quod quia seipis habent efficaciam aliquam aut quod per eas ipsi necessitentur. **A**uxta determinationem facultatis theologie nup factam sed ob alteram quatuor causarum. **P**rimo ut dei lex puritatem seruando ut ipse demon diuino cultu et ritu veneretur. **T**ertio ut spes de deo minor aut nulla habeatur. **Q**uarto ut fraus sua minus videatur. **D**e lege dei prohibente talia habet expresserunt **L**euit. xix. et. xx. et **D**eute. xviii. et in scriptorum opusculis. **I**n legibus que naturalibus multa per omnem modum que leges transgreditur que talibus operam presterit. **U**n **E**xo. xxij. **N**alesi cos non patieris viuere. **C**olunt propterea demonum operes sacrificia et thurificationes inuisas fieri in artibus magicis. **D**anet siquidem ipse ne

que spiritus in priori fantasia superbissima qua quesuit esse filius altissimo. immo et extolli vult super omne quod dicitur deus secundum apostolum. **E**t ita verum est quod hi ritus tanto plus habent de sacrilega idolatria et minus excusant / quanto sanctiora sunt que in eis ad honorem demonum impenduntur. **R**ursus scit ipse spiritus antiquus quod beatus vir cuius est nomen domini spes eius et non respexit in vanitates et insanias falsas et contra maledicti sunt et odio habentur obseruantes vanitates superuacue. **Q**uid igitur mirandum si talibus querit implicare homines ad inuentionibus. **P**ostremo. quod demon semper dare quod permittit neque vult neque permittitur. ad inuenit quomodo cultores sui deputarent illos defectus non demoni. non sine arti. sed prope vel negligentie vel impitiae. atque dicerent se non omnia atque taliter obseruasse qualia et qualiter iubebantur. **C**onstat quod falli citius homines sub quadam boni specie. et in hoc mira et prozus miserabilis est humane cecitatis insaniam. quam in hac re decem aut crebra mendacia per vanam casualiter si obtigerit veritates excusat. ubi mille in alia materia veritates per unico mendacio comperto despiceret. **D**enique tanta ad credendum prohibita / noxia et vanam libidinem. in tam modica fide credendorum. quis non mirabitur. **D**icere origo hic finis artium magicarum. danabili umque superstitionum ac nefandorum rituum

Tertium dictum

Philosophica aut medicinali consideratio / nullatenus admittere debet traditiones illas superstitionis que dicuntur methodica vel empirica. quarum scilicet nulla potest ratio naturalis assignari. **I**taque scribentes ea magis insensati sunt errorem vulgi. aut magorum ritus impios que medicinas rationes. **E**t mirandum quomodo dudum a libris medicine non iussa sunt abradi. ex quo enim de ratione naturalis nihil habent illa vel innituntur operationi diuine et supernaturali et hoc nihil ad medicum ut medicus est sed est theologice speculationi remittendum. aut innituntur operationi demonis et hoc sicut nihil ad medicum sed ad idolatrie cultum. **S**i vero dicatur fieri per immutationem virtutis imaginatiue in egrorum. quatinus fortificetur in eos spes sanationis. aut ut cogitatio sua aliorum diuertatur. estque hic fatore aliqua ratio

naturalis. quoniam vim imaginatiua plurimum
 tum conferre. tum oleffe regimini sanitatis
 quis nesciat? Hinc est illud vulgatum. **I**ma-
 ginatio facit casum. Verum caueat obsecro
 medicus ne volendo sanare corpus alienum
 seipsum desipiens inficiat. **Q**uo pacto infi-
 ciatur? Numquam per medacia. dum suis patienti-
 bus asserit tales obsecrationes efficaces esse
 pro sanitatis obtentu. quos omnino imptinen-
 tes/ aut fabulosas/ aut fortassis illicitas
 esse agnoscit. quanto rectiori fide spem in deo
 figenda esse doceret. quod vite huius et mortis impe-
 tuum. **N**am inculpat ipse rex asa. **ii.** Paralipomenon. **xvi.** quod in infirmitate non quiescit
 dominum. sed magis in medicorum arte confusus est.
Quis non videat maioris criminis esse. si quis
 in talibus supersticiosis spem apponat? **Q**uod si
 hec empirica et methodica supersticiosa. repe-
 riantur esse virtus alicuius. tanto perniciosa/
 ra sunt secundum Augustinum. quanto sunt ad seducendum
 validiora. **I**lle siquidem effectus. cum neque a
 miraculo pro/ neque a causa naturali fieri agno-
 scat. ut a seductoribus demonibus pueniat con-
 sequens est. **A** seductoribus autem fallacibus. a pa-
 tre medacii ab hoste crudelissimo/ quod bo-
 ni/ quod veri. quid commodi speres/ tu videris.
Profecto demones et si sanarent corpora. il-
 la sanaret deo irato. **Q**uod deo irato/ quia
 certe necarent animas. et veteris tamen varijs
 incommodis suos cultores et inuocatores
 afficerent. **D**enique odienda esset plus cor-
 poralis valitudo/ quod aie pro et morte vende-
 retur. **H**ec pauca si quis religiosa fide di-
 ligenter aduertit. non enim turbabit obiectio-
 nes ille (opinior) quibus sperit. a spiritu mali-
 gno. turgidi/ obstrepere solent/ contra fidei
 pietatem que has omnes superstitiones impias
 danat/ execratque. **D**icit aliquis non vanam esse
 aut fallum talium noticiam/ quoniam sua veritas
 probat per effectus. quoniam videlicet negare potestatem
 nihil a demonibus et suis cultoribus posse fie-
 ri domino permittente. **A**dxit **A**os itaque et ma-
 gos pharaonis/ et phitonissam saulis/ et sy-
 monem magum/ et phitonissam in actibus apostolorum
 et exorcistas iudeorum/ et idola gentium
 et futura antiphi portenta. non solum non ne-
 gamus. sed ea negantes reprobamus. **S**icut ei
 vera fides mereret totum miraculum/ dum
 opus est ad edificandum. ita falsa fides por-
 tentis et fingentis in suis danationibus. vel alio-
 rum probandem temere illudi. **D**icunt
 alij multam in obsecrationibus hominum scitatem
 inesse. tum in orationibus ad deum deuotissimis

tum in ieiunijs. in castitate. et vigilijs. in
 thurificationibus. in eucharistie etiam sumptio-
 tione. in ceteris tamenque religiosis obsequi-
 is. **S**i plane hic mentis iniquitas sibi. quoniam
 videlicet rex optimarum sanctissimarumque non esse
 possit abusus/ quod nequior ille est et flagicio-
 sior quam aliarum/ quoniam propterea temeraria queret
 ad sanctificationem. quod spurcissimum est. et non po-
 tius ad sui adorationem/ ad malicie sue regi-
 men. et ad sacrificium sacrilegum. alioquin nun-
 quam deus/ nisi sancti viri qui deo inspirante
 locuti sunt. hec fieri tanta seueritate vetuis-
 sent. **N**unc in super theologia talibus esset ad-
 uersata. cui tamen in hac re et suis professoribus
 credi debet. non indoctis mulierculis. non im-
 pijs idolatre. non hominibus datis in repro-
 bum sensum. **Q**uilibet ei in sua arte sapiens
 est/ et ei credi debet. iuxta maximam topicam
Dicit se rursus per hec omnia intendere ob-
 sequium dei et non diaboli **L**ette ita idolatre
 ita in demonum necatores apostolorum arbitrabantur se ob-
 sequium prestare deo/ nec proinde saluantur.
Quanta queso est illa cecitas. dicere se
 seruire deo/ suis maxime contrariando pre-
 ceptis? **L**etter quisquis relegerit has ob-
 uationes nefandas/ videbit eas eque ad
 malos sicut ad bonos effectus introductas
Propter quod potissime teste **A**ug. de ci. dei
 circa medium/ magia in omni secta plectitur.
Illuc videre est impietatem. illicitis
 impugnationem/ in docendo furta et stupra
 fieri. in volendo scire tempora et momenta que pre-
 posuit in sua preterite. **D**enique proficit ibi ter-
 minus operandi ipsi divine omnipotentie. pres-
 tatur modus quo quasi compellatur operari ipsi
 diuine sapientie/ statuit etiam finis ipsi di-
 uine bonitati et clementie. **N**am quod aliud so-
 nant iste traditiones. scribat hoc in pgame
 no virgineo. portetur in figura triangula-
 ri/ cum characteribus incognitis et thurificet
 suspendat ad collum. fiant ista certis horis
 tunc infra triduum aut quadriduum/ pueniet
 absque ulla dubitatione effectus ille quem quimus.
 imo hoc sub periculo capitis asserit.
Si quidem reuelauerit deus eis. ipsi videri
 rint. nos scimus quoniam reuelationes diuine non
 tales sunt/ nec prohibet deus. credere illud
 quod dignatur reuelare. **A**rguunt iterum
 et nos in similem causam trahere satagunt. **N**o-
 ne inquit talia similia fiunt aut. tolerantur
 ab ecclesia/ in peregrinationibus certis in cul-
 tu imaginum. in cereis aut ceris aut aquis be-
 dictis/ et in exorcismis. **N**one dicit quorum
 kk 2

I

B

De erroribus.

die si nouē diebus pdurat in hac ecclesia
fieri aq̄ ulla pfundat/ aut si tali se voueat
imagini. aut si aliquid talium faciat. ipse
morlanabitur vel optato potietur. Fate
or abnegare nō possumus. mlra inter chri
stianos simplices sub specie religionis in
troducata esse. quoz sanctior est: omissio.
Tolerantur tñ quia nequeunt funditus
erui. et quia fides simplicū quancz min⁹
in aliquibus bene sapiat. regulatur tamē
z quodammodo rectificat. saluaturqz in fi
de maiorum. quā fidem generali saltem
intentione in omnibus suis obseruatiōibz
presupponūt. si pie et humiliter. hoc ē chri
stiane sapiunt. et si ad ostensam veritatis
normā obedire parati sunt. **H**ec autē est
intentio. vt talia suscipiātur aut fiant nō
tanqz necessario efficiacia. aut tanqz spes
principal' in talibz posita sit: sō postposito.
sed qz pieras fidei per ista nutrit. et auget
et exaudiri mereat. **S**ecus vbi fides ledit
tur z diuina lex violat. **H**anc igitur z pro
terue sumit in hac re vlexemplū vel argu
mētū. ex his q̄ vulgus indoctū nō que cet
tus theologoz z sapientū docz obseruatqz
Quid mirū si theologia z fides corrupto
res quosdā patiatur vt hereticos z supsti
ciosos. vt temerarios assertores. quādo z
medicina z philosophia z astrologia vera
et omis teniqz ars vt sciētia: pati tali ali
quid cognoscat: sed fundamētum stabile
stat. **T**andē oppositionē suam ouertunt
aliq̄ in q̄relam dicentes. **E**cce talis infir
mus est/ in grandē z luctuosaz toti⁹ gētis
vnius pditionē. ipse de spāsa medicū. **C**ur
nō inqunt per supstitiosa curabit. p̄stūm
si p supstitiosa p̄sumit in egritudine tene
ri z per similia p mittit literari: **N**ōne va
na vanis. sicut clauū clauo licz repellere z
Nonne sanitas z auxiliū vnde cūqz queri
possunt. sicut ab herbis ita a verbis z a vir
tute spiritūū. sicut a virtute lapidū vel cor
porum. **C**ur postremo philebit aliq̄s cog
gere demonem ad obsequendum sibi in
bonis. quādo scōz plurimos vt anthidiū
archiepiscopū bysontinū. z exorcistas ali
os ita fecisse cōmendāt bystorie. **R**ūdebi
mus ad hoc dicentes p̄zo ad vltimū. qz de
mones p̄nt z licite p̄nt p̄ deū z scōs eius
ad hoc inspiratos z electos cogi. ad p̄stan
dum hūana q̄daz obsequia. **I**ta enī recta
fides tenet fecisse xpm z moysen z rapha
elem angelū et dauid respectu saulis: et

sanctos quasi innumeros temoniam
corum. imo et salomonē z q̄sdā exorcistas
iudeoz. sic egisse videt sensisse **J**osephus
quancz de salomone qui postmodū idola
tra fuit. magis dubia sit sententia. an vis
delicet de peccato in pctūm. de errore ydo
latrie in erroremagicaz artium relapsus
erit erit. an deo reuelante dū bon⁹ erat ta
lia cognouit. **A**t vero si coactio temōis
aliter expectet qz p miraculū deo specialit
coopante. istud false credit z piculose q̄ri
tur. **F**alse q̄dem p̄p̄ liberrate temonibus
institam. q̄ nec ab istis corporalibz quibz p̄fe
ctior est. nec a carminibz cogitur. **I**stō au
tem periculose q̄rit. qz hostis est tolosifi
mus. et nunc fin gut se cōpelli p̄ tales rit⁹
impios q̄to honorari querit. z alas p̄dere
Hic perplexis respōsis/ voluit sentētiā/
vt tilius loquit̄ z historie testant. nunc se
mitas tortuosas sue fraudis mille modis
tegit. **N**obis propter hoc interdica est so
cietas sua/ ne queram⁹ ab eo veritates qui
mendax est. sicut xps z ap̄s eius paulus
ipm etiam vera loq̄ntē ommutescere p̄ce
perit. **N**ō sperem⁹ insup p̄speritate ab eo
qui hostis est. nec pactū incam⁹ cū eo qui
infidus est. nec p̄fortiū cum excomūicato
nec fidem p̄ditori perfido adhibeam⁹. **F**e
fellit reuera omis et fallit. quos sibi aut i
stius suis creditos inuenerit. **H**istorias
hoc docentes qz innumere sunt. nō nūera
mus de **J**uliano apostata. de **z**oroaste p̄ri
mo inuētoze magice artis. de neptenabo
et ceteris absqz numero. **C**onfirmamus
consequē cū apostolo qz nō sunt facienda
mala. vt bona eueniāt. **N**ō igit sunt male
ficia maleficijs repellenda. **A**lter sapere
est. q̄tra f. dem desipere. **S**up̄est igit in omi
nra necessitate sentire cū **J**osaphat rege
z deo dicere. **C**um ignoram⁹ q̄d agere vel
leamus. hoc solū hēm⁹ residū. vt oculos
nrōs dirigam⁹ ad te. **T**entetur via natu
ralis rōnis z prudentie z artis. quantū sci
uerimus. **H**oc vocatur facere q̄d in se est
ne videat tentari deus. q̄ via naturali rei
ficiēte. solum restat in dei misericōdia. resu
gium. **H**ec autē mīa nō supstitiosis obsua
tionibz. s̄ p̄is obsecratōibz. nō demonū.
inuoatōibz. sed vite emēdatōe. nō p̄ ho
mines reproboz. s̄ p̄batoz cōparat. **S**i
deum volum⁹ mutare sententiā suā. n̄ az
inm meli⁹ mutemus vitā. **E**cce si per
mittēte iusto dei iudicio licz occulto. fiat

in aliquo verationes et immiffiones p an
gelos malos/mediantibz pactis qzundas
sacrilegorz cu demobz/ vt p inuultuatores
per fascinationes. aut carminatōes. qnqz
de se prozsus ad hęc inefficaces. **Dicit vn⁹**
doctoz talia si repiant/ posse destrui. quib⁹
amotis et dissipatis/ neqz spūs dissipare
poterit a veratione. ad hoc vt pactū suū ser
uare. 7 artē suā confirmare videat. aut qz bo
na fides destruentiū opera hęc dyaboli sic
meret exaudiri. Ita egit philippus qndā
rex francoz de imagine qdā cerea quā di
cebant baptisatam/ 7 execratam taliter no
mie suo. qz ea destructa ipse rex moreretur
Et videbim⁹ inqt pius rex fide plenus/ si
potentior erit demon ad pdendū me. qz de
us ad saluandū **Et hęc** dicens cetā pccit
in ignē. Ita concipe eos arbitroz q dicūt
vana vanis esse reuelleda. 7 qz nō malefi
ciz contra maleficia liceat audire. **Sz** hūa
nam rursus impatiētiā audire videoz.
Obsecrauim⁹ inqt deū nec exaudit. ieiun
auimus. pegrinatōes multas fecim⁹/ et
processiones. nec attendit. sic murmur re
sonat/ sic querimonia/ quasi gens que fece
rit iusticiam. 7 quasi popul⁹ qui nō auersus
fuerit a deo suo. sic erecta ceruice deū suis
petitionibz oibus volūt esse obnoxii/ cum
tamen verissime sint popul⁹ q labijs suis
deum honozat/ vtinā 7 hoc inueniret. nec
verius diceret/ hic blasphemaz/ cor aut eo
rum longe est a deo. **Conticefcant** hęc ob
stinatio diabolica/ frigidens 7 tabescēs cō
tra diuinā puidētiā/ qn potius patiēter
expectem⁹/ non pfigentes terminū diuise
miscōie iuxta cōsiliū sancte **Judith**. **Flos**
in deū toriens reliquim⁹ 7 in oēm iusticiāz
imo in oēm creaturā suam/ cur nō tolera
bimus flagella pij pīs. **Flos** filij nequā/
dum p filios dientes etiā reprobos/ pla
cuerit nos punire. durū sane ē ptra stimu
lum et talem stimulū dei calcitrare p ipa
tentiāz. qz duplici cuspide mortis in aīa
et corpe recalcitrantes feriūtur. **Hęc** in
terim de tota collatōe p medic⁹ antedicta
libuit excerpere. **Placuit** insup determi
nationē sacre facultatis theologie/ cuius
mentio facta est huic opusculo cōnectere
quia ad dictoz firmitatē/ etiā nō medio
criter vtile iudicauit. **Datū** p copiā sub
signo et subscriptione meinorarij publi
ci subscripti.

Uniuersis orthodoxe fidei zelatoz

bus/ cancellari⁹ ecclie parisiensis. 7 facul
tas theologie in alma vniuersitate piseñ.
matre nra/ cum integro diuini cultus ho
nore spem hēe in dño. ac in vanitates 7 in
sanias fallas nō respicere. **Et** antiqz late
bris/ emergēs nouiter erroris feda collu
uio. recogitare cōmonuit. qz plerunqz veri
tas catholica apd studiosos. in sacris litte
ris aptissima ē. que ceteros latec. nimirū
cum hoc pziā hz oīs ars/ manifestā esse ex
ercitatis i ea. sic qz exinde p̄surgat illa ma
xima. **Quilibz** in sua arte perito credendū
est. **Hinc** est. **Orōnū** illud qd **Hieronim⁹**
ad paulinū scribens assumit. **Quod** medi
corū est p̄mittit medici. tractant fabria
fabri. **Accedit** ad hęc i sacris litteris aliud
speciale. qd nec experientia nec sensu p̄stant
vt alie artes. nec p̄nt oculis circūuolutis
nule vicioz facile dephendi. excecauit eniz
eos malicia eoz. **Aut** siqdem apostol⁹ qz p
pter auariciā multi errauerūt a fide. pro
pterea nō irōnabilis idoloz seruitus ab
eodem nomiat. **Alij** ppter magnitudinē. q
cum cognouissent deū nō sicut deū glifica
uetūt/ in omnē idolatrie impietate. sicut
idem cōmēozat corruerūt. **Porro** salomo
nem ad idola. 7 didonē ad magicas artes
pt rapit effrenā voluptas. **Alios** ad hoc ip
sum intorsit supba curiositas. inuestigan
dozqz oculoz dita cupido **Alios** p̄stre
mo misera timiditas. tota ex castino pen
dens/ in obfuarōnes supstitiosissimas im
piasqz tepulit. quē admodū apd **Lucanū**
de filio pompeii magni. et apd h̄storicos de
pluribz notatū est **Ita** fit vt recedens pec
cator a deo/ declinet in vanitates 7 insani
as fallas. et ad eū qui p̄ est mēdaci. tan
dem imprudēter palā apostasiādo se p̄uer
tat. **Sic** saul a dño derelictus phitonissāz
cui prius aduersabat p̄siliuit. sic octozias
deo ille sp̄reto. misit ad p̄silendū deū acca
ron. sic teniqz omīs eos/ qz fide vel ope abf
qz deo vero sunt/ vt a deo falso ludificētur
necesse est. **Hanc** igit nephariāz pestife
ram mōstriferāqz insaniāz fallaz cū suis
heresibz atominatiōē pl̄ solito nra etate
cernētes iualuisse/ ne forsan xpianissimū
regnū qd olim caruit mōstro. et deo prote
gente carebit. inficere valeat tā horēde
impietati 7 p̄niciosissime cōtagionis mon
strū. cupiētes tot⁹ conatibz obuiare. **De**
mores insup nre p̄fessionis. pioqz legi ze
lo succenti paucos ad hęc rem articulos/
kk 3

De erroribus.

damnationis cauterio. ne deinceps fallat incogniti. notare decreuim. Rememorates in cet era innuera. dictu illd sapiētissimi doctoris Aug. de supstitiohis obfuationib. qd talib. credit. aut ad eoz tomū eūtes aut suis tomib. introducit aut iterogāt. Sciāt se fidē xpianā et baptisimū puaricasse et paganū et apostatā. i. retro abesitē. et dei inimicū et uā dei grauter in eternū incurrisse. nisi qd eccliaistica pnia emēdat. do re cōcolief. **Dec ille.** **Nec** tñ intentio nra est in aliquo terogare qbuscūq. licitis et veris traditōib. scientijs et artib. sed in sanos errores et sacrilegos insipientiū. et rituales. p qnto fidem orthodoxā et religio nē xpianā ledūt. cōtamināt. inficiūt. radicis qntū fas nob est extirpare satagimus. et honore suū sincere relinqre vitat.

Articuli reprobat

Q Est aut primus articulus. **Q** p artē magicas et maleficia et inuocatiōes nefarias. querere familiaritates et amicitias et auilia demonū nō sit idolatria. **Error.** qm̄ demon aduersari et p̄tinax. et implacabilis dei et hoīs indicat. **Nec** ē honoris vel domini cōuiscūq. vere seu p̄cipatiue vel aptitudinali susceptiū. vt alie creatē rōnabiles nō dānate. nec in signo ad placitū instituto. vt sint imagines et tēpla. deus in ipsis honorat. **Articulus scōs.** **Q** dare vel offerre vel pmittere demonib. q̄lecūq. rem. vt adimpleāt desiderū hoīs. aut in honore eoz aliqd. seculari vel portate. si sit idolatria. **Error.** **Articulus tertius.**

Q inire pactū cū demonib. tacitū vel expressum. nō sit idolatria vel spēs idolatrie et apostasie. **Error.** Et intēdīm. pactus eē implicitū in oī obfuatione supstitiosa. cui effectus nō debet a deo vel natura. rōnabiliter expectari. **Articulus quartus.** **Q** per artes magicas demōes i lapidib. anulis speculis. aut imaginib. noīe eoz p̄secratis vel pot. excretratis. includere. cogere vel arate. vel eas velle viuificare. si sit idolatria. **Error.** **Articulus v.** **Q** licitum sit magicis artibus vel alijs qbuscūq. supstitiomb. a deo aut ab ecclia phibitis. aliqua facere p q̄cūq. bono fine. **Error.** quia scōm aplm. nō sunt faciēda mala vt bona eueniāt. **Articulus sextus.** **Q** licitū sit. etiam pmittendū maleficia maleficijs repellere. **Error.** **Articulus septimus.**

Q aliqs cū aliquo possit dispensare in q̄cūq. casu. vt licite talib. vtat. **Error.**

Articulus octauus. **Q** artes magice et files supstitiōes et eaz obfuationes sint ab ecclia irōnabiliter phibite. **Error.** **Articulus nonus.** **Q** deus per artes magicas et maleficia. inducat. demōes p̄cellere suis inuocantib. obedire. **Error.** **Articulus decimus.** **Q** thurificatiōes et suffumigatiōes q̄ sūt in talib. artib. et maleficioz exeratio. sunt ad honore dei et ei placeāt. **Error.** et blasphemā. **Q** m̄ deus alias nō phiberet vel puniret. **Articulus xi.** **Q** talibus et talib. nō est sacrificiū seu imolare demōibus. et ex p̄sc̄nti dānabiliter idolatrie. **Error.** **Articulus xii.** **Q** vba sc̄ta et orōnes q̄dam deuote. et ieiunia. et balneatiōes. et cōtinētia corporal. in pueris et alijs et missaz celebratio et alia opa de genere bonoz q̄ sūt p̄ exercēdo hōmōi artes ercuisent eos a malo et nō pot. excusent. **Error.** **Nam** p talia sacre res. imo ipse deus in eu. charistia demōib. temptat immolari. et p̄curat demon. qz vult in hoc honore sibi altissimo. vel ad fraudes suas occultadas vel vt simplices illaqat facilius et dānabilius pdat. **Articulus xiii.** **Q** sc̄ti p̄phete et alij p tales artes habuerūt suas p̄phetias et miracula fecerint. aut demōes expulerint. **Error.** et blasphemā. **Articulus xiiii.** **Q** possibile ē p tales artes cogere luxuriōsis arbitriū. ad voluntatē siue desiderū alteri. **Error.** Et conari facere ē impiū et nefarium. **Articulus xv.** **Q** ideo artes p̄fate bone sunt et a deo. q̄ licet eas obfuarē. qz p eas q̄cūq. vel sepe euenit. sic vtentes eis q̄rit vel p̄dicūt. vel qz bonum q̄cūq. puenit ex eis. **Error.** **Articulus xvi.** **Q** p tales artes demōes veraciter cogunt et compellunt. et si pot. ita se cogi sūgunt ad seducēdos hoīs. **Error.** **Articulus xvii.** **Q** p tales artes et rit. impios per sortilegia. p carminatōes. p inuocatiōes demonū. p q̄sdaz inuultuatiōes. et alia maleficia. null. vnq̄ effect. ministerio demonū subsequitur. **Error.** **Nā** talia q̄cūq. p̄mittit deus p̄rigere. vt patuit in magis p̄batōnis. et alibi plures. vel ad p̄batōes si deliū. sicut b̄ Deuterōn. xiiij. vel in q̄rundā hoīm dignā flagellatōz. vel qz abutētes seu cōsulētes p̄f malaz fidē. aut alia p̄ctā nefaria data sūt in reprobuū sensum. et de merent sic illudi. **Articulus xviii.** **Q** boni angeli includant in lapidib. et consecrent imagines vel v̄sūm̄ta. aut alia faciāt

que in istis artibus continentur. Error et blasphemia. **Articulus .xix.** Quod sanguis virgine vel edii vel alterius animalis. vel pgamenu virgineu. aut corium leonis et filia habeant efficaciam ad cogendos vel repellendos demones ministerio hominum artium. **Error.** **Articulus .xx.** Quod imagines de ere vel de plumbo vel auro vel de cera alba vel rubra vel alia materia. baptizate et exorcizate. consecrate. et sub diebus certis. habeant virtutes mirabiles que in libris talium artium recitantur. **Error in fide.** in philosophia naturali et astrologia vera.

Articulus .xxi. Quod ubi talibus et fide dante. non sit idolatria et fidelitas. **Error.**

Articulus .xxij. Quod aliquid demones boni sunt aliqui benigni. alii omnia scientes. alii nec saluati nec damnati. **Error.** **Articulus .xxiij.** Quod fumigationes que fiunt in hominum operibus conuertunt in spiritibus. aut que sint debite eis.

Error. **Articulus .xxiiij.** Quod vnus deus non sit rex orientis. et partem suam merito. alius occidentis. alii septentrionis. alii meridiei. **Error.** **Articulus .xxv.** Quod intelligentia motus celi. influat in animam rationalem sicut corpus celi in corpus humanum. **Error.**

Articulus .xxvi. Quod cogitationes nostre intellectuales et volitiones interiores. immediate causentur a celo. et que per aliquam traditionem magicam. tales possunt sciri. et per illam de eis certitudinaliter iudicare sit licitum. **Error.** **Articulus .xxvij.** Quod per quascumque artes magicas possumus devenire ad visionem diuine essentie vel scriptorum spirituum. **Error.**

Acta sunt hec et post maturam crebraque inter nos et deputatos nostros examinationem conclusa. in nostra congregacione generali prius apud scriptam maturinam de mane super hoc specialiter requisiti Anno domini. D. ccc. xxviiij die. xix. mensis septembris. In cuius rei testimonium sigillum dicte facultatis presentibus litteris duximus apponendum. **E Finit.**

Incipiunt propositiones venerabilis cancellarii pisani. Johannis de gerson super assertoribus fratri matheigraton ordinis predicatorum in concilio constantiensi in causa fidei de vera religione et perfectione. Quibus propositionibus tredecim doctores maiores quos per tunc mundum habuit in theologia de diuersis vniuersitatibus contra predictas assertiones aduerserunt.

Reuerendissimo in christo patri ac domino prestantissimo domino Anthonio cardinali veronensi Johes cancellarius pisani. humiliter obediens

Reuerendissime patri super scedula per reuerendissimam paternitatem vestram ex commissione domini nostri mihi transmissa. tandem conformiter ad responsionem. reuerendissimi patris ac domini mei ac preceptoris papui domini cardinalis cameracensis. quam rationem in scriptis ego vidi. et hinc ad hoc. patet si oportuerit ad declarationem non verioris. sed forte latioris. Scriptum constat per propria manu die tertia Aprilis anni millesimi quingentesimi decimo octauo.

Helucidationem veritatis et ad obedientie meritum sex propositiones sequentes cum totidem corollariis offerunt vobis. reuerendissimo patri domino cardinali veronensi. iudici in hac parte per me Johem cancellarium pisani.

Prima propositio. Sola religio christiana est proprie de et autonoma tice dicenda religio quam christus obseruauit perfectissimo et summo modo. Patet per ipsam. quod extra religionem christianam non est salus. Secunda propositio. nullus potest negare christum. quod sic eas docuit christus in euangelio. sic et fecit. quod cepit facere et docere. Tercia propositio. Religio christiana non obligat ad obseruantiam filiorum. neque cum voto neque sine voto. patet quod iam non essent filia sed precepta.

Tercia propositio. Religio christiana potest absque voto obligare ad consilia. perfecte. imo perfectissime obseruari. Patet de christo qui non legitur vouisse consilia. qui fuit tamen sue legis perfectissimus obseruator. Patet insuper de apostolis et discipulis et christianis in primitia ecclesie. quorum multi erant uxorati. multi possessiones habuerunt quodam in communi. quidam in proprio. multi subiciebantur solis prelatibus suis. episcopis et curatis. Constat itaque quod non erant de religionibus basilij vel augustini. quod nondum fuerant institute. vel per ecclesiam approbate. nec talibus regulis subdebant.

Quarta propositio. Religio christiana non requirit ad perfectionem sui obseruationem. tam in preceptis quam in consiliis. quod superaddat alia religio. quales dicuntur obseruationes institute per sanctos basilium et augustinum. et quales Anselmus vocat religiones facticias. patet ex precedentibus. **Quinta propositio.** Religiones hominum facticie satis improprie et abusive et forsitan arroganter dicte sunt statum perfectionis. Patet quod stat homines imperfectissimos tales religiones profiteri. sic non